

Posudek vedoucího na diplomovou práci Bc. Stanislava Kuníka

„Římská militaria v civilním kontextu (Roman military equipment in provincial context)“

Praha 2015.

83 stran textu včetně seznamu literatury a seznamu vyobrazení; 6-ti grafů, 26 mapových vyobrazení.

Magisterská práce Bc. Kuníka je zaměřena na součásti vojenské výstroje a výzbroje na území římských provincií v Porýní v období 1. – 4. stol. po Kr., které pocházejí z lokalit mimo vojenské kontexty. Z tohoto důvodu se autor věnuje venkovskému civilnímu osídlení, vilám, kultovním areálům a nálezům z nekropolí v jejich okolí. Porovnává je též s produkcí militarií v táborových dílnách a vicích a canabae.

Druhá kapitola je zaměřena na skutečnosti, související s výskytem tohoto materiálu v civilních kontextech. Nejprve se autor věnuje možnostem zakončení služby a veterány samotnými. V tomto ohledu vychází z nálezů vojenských diplomů, vydávaných při propouštění příslušníků legií i pomocných sborů, soustředí se především na nálezy z Porýní, ale uvádí také příklady z dalších provincií (např. Panonie). Další epigrafický materiál je také výběrově zmíněn, jedná se především o nápisy na náhrobních stélách, oltářích, dále uvádí také egyptské papyry, které jsou obecně velmi vhodným pramenem pro poznání dalšího nakládání se zbraněmi, případně také produkce, ceny, či nutných oprav. Nápisy na samotných militariích hodnotí na s. 15 – 16, kde oprávněně uvádí také vícečetná jména nositelů (majitelů). Tato skutečnost je zpravidla interpretována jako opakované užití daného předmětu. Na základě analýzy těchto pramenů autor konstatuje, že veteráni legií se usazovali především v zázemí měst (mnohdy se pak podíleli též na obchodování a produkci zbraní (s. 14), naopak veteráni ve venkovském prostředí. Přesto se domnívám, že tato kapitola mohla být lépe (podrobněji) strukturována, což by přineslo více poznatků nejen o pohybu vojenských jednotek, ale také o usazování veteránů v dané oblasti. Zůstává otázka, zda zbraně a výstroj veteránů sloužila především jako upomínka na vojenskou službu (*memorabilia*; s. 15), nebo zda primární byla jejich ekonomická a kvalitativní hodnota i v civilním prostředí. Následující část je věnována struktuře nálezů zbraní právě v civilním prostoru: pokud autor hovoří o tomto fenoménu, je oprávněná myšlenka, že k početnějšímu výskytu dochází především v obdobích povstání a konfliktů, které ohrozily též civilní obyvatelstvo, od 3. stol. po Kr. (souvisí nejspíš s pádem ORL) do 4.-5. století. V pozdním období se situace zásadně mění a osídlení se přesouvá především pod ochranu opevněných měst s vojenskými jednotkami. Mění se také struktura vojenských jednotek: legie jsou postupně doplňovány nestandardními jednotkami *populárů* nebo *foederátů*. Tyto ozbrojené skupiny lze oprávněně považovat za zdroj nálezů zbraní mimo vojenské prostředí. Důležité je také zařazení kapitoly o právním rámci užívání militarií mimo vojenské prostředí (kap. 2.3, s. 21 – 22); především se jedná o *Corpus Iuris Civilis*, který reflektuje i starší předlohy. I v tomto

ohledu je zřejmá snaha omezit pohyb zbraní v provinciích, včetně obchodování s touto komoditou.

Následující část práce (kapitoly 2.5 ad.) je zaměřena na lokality z dolního Porýní, především území *civitas Batavorum* (výběr 13 charakteristických lokalit) a oblasti východně od Rýna, kde autor odkazuje na 89 sídlištních lokalit s nálezy 139 zbraní a výstroje. Jeden z nejpočetnějších souborů byl objeven ve vile ve Wange (B), jednalo se o depozit 700 předmětů, především drobných nýtů a kování, součástí koňského postroje. V tomto případě se nejspíše jednalo o soubor určený k recyklaci, případně novému užití, pravděpodobně též příklad obchodování s vojenským materiálem.

V kapitole 2.7 se Bc. Kuník zamýšlí nad vypovídací hodnotou archeologického materiálu, kdy nejprve konstatuje, že podstatná část nálezů pochází především ze 3. století. Následně upozorňuje na skutečnost, že se jedná převážně o poškozené a opotřebované předměty. V tomto ohledu je interpretace jejich významu ve sledované oblasti problematická (viz výše). Následující strany diplomové práce jsou věnovány nálezům zbraní z kultovních areálů, kam zbraně ukládali nejen vojáci, ale také obchodníci a obyvatelé provincií. Mezi další nálezové kontexty patří předměty z říčních toků. Také v tomto případě se (především v raném období) jednalo o votiva, ale podstatnou část tvořily jistě předměty ztracené (Xanten-Wardt). V této části práce jsou uvedeny početné příklady charakteristických lokalit a struktura nálezů.

Pokud jde o nálezy z hrobů, v případě vojenských jde o gladia, spathy, pugia, kování opasků. Pohřby, které nelze primárně spojit s vojáky, obsahovaly především kopí, hroty šípů, sekery – jejich využití tedy lze spatřovat oprávněně v loveckých aktivitách (v 2. století po Kr.).

Třetí kapitola je věnována vývoji v produkci militarií, autor tyto aktivity rozděluje do 4 fází: od importů ze Středomoří, přes produkci v táborových dílnách, doplněnou výrobky soukromých dílen až po regulaci a centralizaci v období dominátu. Následně se autor věnuje samotné výrobě zbraní, charakteru a uspořádání dílen, uvádí příklady jak vojenských, tak i těch, které leží v canabae a vici.

V práci je zařazena řada exkurzů (např. v kapitole 3.2 soukromé dílny ad.), které se přímo nevztahují k pojednávané problematice, ale přesto do značné míry autorovi přispívají k pochopení tématu. Obsažná je též kapitola následující, věnovaná kováním opasků, resp. jejich dekoraci a způsobu nošení.

Práce je kvalitní, přesto lze vytknout několik skutečností: jednou z nich je absence odkazů na obrazovou přílohu v textu. V obrazové příloze (často také v textu), vychází autor především z práce Johna Nicolaye (2007). V práci je minimum překlepů a formulačních nepřesností; nevhodně je použit obrat „pozemní plán“ namísto půdorys (s. 61). Práce s literaturou a citační systém je odpovídající.

Autor při vypracování magisterské práce prokázal dobrou znalost dané problematiky, schopnost práce s různorodým materiálem a analytické vyhodnocení zvolené problematiky. Závěrečná kapitola odpovídajícím způsobem shrnuje podstatné výstupy, ke kterým autor dospěl. Charakterizoval kontexty, ve kterých se militaria vyskytují, zpracoval problematiku nálezů v civilním prostředí a podal jejich přehled. Práce dle mého splnila podmínky zadání.

K předložené práci nemám kromě výše uvedeného podstatné připomínky a doporučuji ji k obhajobě a k dalšímu řízení k udělení titulu magistr. Navrhují hodnocení „výborně“.

V Praze, 4. 9. 2015

Doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.

Ústav pro klasickou archeologii FF UK